

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

DÁVID ANTAL

Mály Mihály
mérnökkari tábornok.

Mály Mihály mérnökkari tábornok. ¹⁾

(1799—1858)

Mály Mihály a Lipórend és a badeni Zähring-Oroszlánrend lovagja, az érdemkereszt tulajdonosa, mérnökkari tábornok, Lombardia hadmérnöki felügyelője stb., született Szamosújvárt 1799. szept. 20-án örmény szülőktől. Atyja Mály János városi tanácsos, anyja Duha Mária volt. Isten, Mály Jánost nyolcz gyermekkel áldotta meg, kik közül kettő papi pályára lépett; János nevű fia Hám püspök idejében Szatmárt kanonok volt, egy másik fiából főesperes lett; ez Szamosújvárt, az örmény templomban mondotta el az elsõmisét és ugyanakkor bátyja, János tartotta az egyházi beszédet.

Mihály (Minász) kiképeztetését a mérnök-akadémiában nyerte; 1821. aug. 25-én, mint hadnagy beosztatott a hadtestbe. 1822. májusban az ifjú hadnagyot Rastattba rendelte tábornoka: a mérnök-igazgató és meghagyta, hogy ne csak vizsgálja meg e pontot, hanem e hely erõdítési ter-

¹⁾ Ezen életrajz legtöbb adatát a »Militär-Zeitung« (Wien, 1858. XI. Jahrgang) 78. számából vettük át. Az itt említett lapot, a képet és a többi szükséges adatokat Mály István úrtól, a temesvári törvényszék derék elnökétõl kaptuk; a tanusított szívességgért köszönetet mond a Szerk.

vezetét is készítse el. Itt 1823. áprilben főhadnagygyá előmozdítottatott; 1824. márcziusban Mály Majna-Frankfurtba ment a katonai bizottsághoz, hol főnöke: br. Langenau vezérőrnagy, a várnoki szakba (Geniefach) vágó munkák kidolgozására használta; azután Mainz szövetséges vár erődítési új munkálataihoz hívták, hol kezdetben terepfelvételekkel és lejt mérlegezéssel, később több erődítési tervezet kidolgozásával bizatott meg; munkájával vezérőrnagy: mérnök-igazgatójának írásos megelégedését nyerte ki; 1829-ben kapitány lett. 1831. márcziusban Olaszországba ment a hadsereghez, hol ő Pesciera-, Verona-, Vallegio-, Milanoban és Velenczében, többnyire önállóan, erődítési tervek készítésével és e tervezetek végrehajtásával (építtetés) foglalkozott.

El lett határozva, hogy Veronát állandó erődítésekkel látják el és Tirolban, Brixen közelében terjedelmes erődítéseket építenek: a fölötté fáradságos és nehéz feladat Málynak jutott osztályrészül. Ezen építkezések fővezetője: Scholl vezérőrnagy Mályt bizta meg Verona, a Mincio vonal nagy része, továbbá a Brixen közelében levő Clausen, Aicha és Stiflerwald mellett elterülő utelzárás, ugyanott a pótsereghely, Rodeneck kastély és Niklasmauer részletes terveinek elkészítésével; mindezekhez több mint 200 tervre volt szükség, miket Mály sajátkezűleg szerkesztett és rajzolt. — 1836-ban a buzgó és tudós Mály Verona erődítési építményeihez küldetett, hol dolgain kívül tervrajzok készítésével is foglalkozott. Veronánál végzett sikeres munkáiáért legfelsőbb elismerésben részesült. De már St. Mathia erőde felépíttetését be nem fejezhette, mert 1842. auguszt havában Rastattba helyeztetett át: ezen szövetséges vár építésénél nyert alkalmazást. Rastattban Mály kapitány az építészeti igazgatót: Eberle alezredest helyettesítette; itt az ezen főtiszt által általános körvonalaiban megállapított s a német szövetség katonai bizottsága által helybenhagyott tervezetet a legkisebb részletekig kidolgozta, az építésnél czélszerű egyszerűsítéseket eszközölt és felügyeletet gyakorolt a műszaki részre. — 1843. novemb. havában a szövetség meghagyására Párisba ment, hogy az ottani erődítési munkálatokról, a már foganatosított mester-

séges módokról és a végrehajtott építési részletekről jelentést tegyen. Itt kapta meg őrnagyi kineveztetését. A rastatti várépítésnél tanúsított tevékeny közremunkálásáért a badeni nagyherceg a Zähring-Oroszlánrend lovagjává nevezte ki 1843. nov. havában.

1848. nov. havában várépítészeti igazgató (Frankfurtban), 1849. januárban alezredes lett. 1849-ben a várépítészeti igazgatóság feloszlata után Bregenzbe ment a figyelő hadtesthez, hogy e város erődítési tervezetét és költségvetését készítse el. Mály csinálta Komárom, ezen fontos fegyverhely teljes kiegészítési tervezetét is, mit 1850-ben végre is hajtottak.

Az uralkodó kegye Mály munkásságát 1850. ápril 27-én a Lipóttrend lovagkeresztjével és a katonai érdemkeresztrel jutalmazta meg. Ugyanezen év szeptember havában újra előhaladt: ezredes lett. 1851. febr. 7-én adományoztatott Málynak díjmentesen a szabályszerű lovagrend.

A Przemysl- és Zalescyk-nál teljesített erődítések is Mály érdemeit gyarapítják, ki általában azon hivatottak egyik leghivatottabbja volt, kik értenek ahhoz, hogy mikép kell a fegyverdícsőséget fényesen helyettesíteni.¹⁾

Később a lombard-velencei királyság, Karinthia, Kariniolia és a partvidék várnokfelügyelője (Genie-Inspector) volt, azután hadmérnök-dandárnok Veronában, a hol 1857-ben mérnökkari tábornok lett.

Hírneves Málynk Frankfurtban nősült meg; három fia és két leánya volt; fiai katonai pályára léptek; ezek egyike, lovag Mály Ágoston, cs. és kir. százados, ki jelenleg a bécsújhelyi katonai akadémián tanári állást foglal el, jónevű festő. Mondják, hogy a magentai és solferinói csa-

¹⁾ Érdekesnek tartjuk a katonai szaklap ezen nyilatkozatát szó szerint itt eredetiben is közölni: »Die . . . aufgeführten Befestigungen waren auch Maly's Verdienst, wie er überhaupt unter den Berufenen einer der Berufensten gewesen, welche den Ruhm seiner Waffe glänzend zu vertreten verstanden hatten. (»Militär-Zeitung« Wien, 1858. Nro 78 S. 496).

tákról készített festményei Ő Felségének termeit diszitik. A kisebb, lovag Mály Károly cs. és kir. nyugalmazott őrnagy, szintén Bécsújhelyt lakik.¹⁾ A tábornok arczképe, mely után készítettük az itt közölt kép clichéjét, Frankfurtban készült 1849-ben; Mály ekkor alezredes volt.

Halála 1858 áugaszt 9-én következett be váratlanul Vicenza tartomány, Recoaro fürdőjében oly korban, melynek — emberi számítás szerint — még évtizedekre terjedő termékeny munkásságot lehetett jósolni. Három hadnagy fia állotta körül ravatalát annak a derék apának, kinek maradandó érdemeit méltányolja nemcsak a sereg-

¹⁾ Derék fiai annyira szeretik az ősi fészket, hogy attól megválni nem akarnak. Így történt, hogy Ágoston 1879-ben és Károly 1883-ban illetőségi bizonyítványért folyamodott — magyarul városunk tanácsához. A tanács az elsőnek folyamodványára (a bevezetést mellőzzük) a következő határozatot hozta: »... Mály Mihály cs. és kir. mérnökkari tábornok, e város polgára és tanácsosa, néhai Mály Jánosnak törvényes fia, mint szamosújvári illetőségű lépett hadi szolgálatba s miután e városból eltávozására után — tanácsunk tudta szerint — más községbe nem telepedett át, e város községi kötelékébe tartozónak volt tekintendő és valósággal ilyenek tekintetett is; minél fogva fiát is a tényleges szolgálatban álló cs. és kir. százados, lovag Mály Ágostont az 1876. évi V. t. cz. 2. §-ának első bekezdése értelmében határozottan Szamosújvár városi illetőségűnek elismerjük. Placsintár, Gopcsa.«

Itt közöljük a bizonyítvány szövegét is:

»Bizonyítvány. Mi Szamosújvár szab. kir. város tanácsa, lovag Mály Ágoston cs. és kir. százados urnak s a bécsújhelyi katonai akadémia tanárának fennebbi szám alá benyújtott kérése folytán hivatalosan bizonyítjuk azt, hogy nevezett kérelmes úr, mint 1858-ban elhalálozott szamosújvári illetőségű Mály Mihály cs. és kir. mérnökkari tábornoknak törvényes fia, miután más község illetőségét nem szerezte meg, az 1876. évi V. t. czikk 2. §-ának jogczimén, minden kétséget kizárólag, városunkbeli illetőségű, mint szintén neje és törvényes gyermekei is, kikre nézve az illetőségi jogczim ugyan e törvényezikk fentebb említett, valamint 3. §-ában foglaltatik.

Miről e bizonyítványunkat a város hivatalos pecsétjével megerősítve kiadtuk. Szamosújvár sz. kir. város tanácsa, 1884. ján. 25. Placsintár, Osztján főjegyző.«

Károlynak az illetőségről szóló »Hatósági bizonyítvány« 1883. jún. 15 én küldetett el. Szerk.

osztály, melyhez tartozott, hanem az — egész hadsereg.

Nagy igazat mond a királyi Felség, midőn 1835-ben kiadott parancsában, mely az erdélyi nagyfejedelemségben a szabad »verbunk«¹⁾ felállításáról szól, ezeket mondja: »Egy Rend sem tud annyi példákat előmutatni, mind a Katonai, a hol a közlegény is csupán Vitézsége és hiv. szolgálattya által a Dicsőségnek oly magas léptőjére emelkedhetik, hogy azután élte koros idejét, tehetős jó állapotban és méltóságban töltheti el.«²⁾ A szamosújvári tanácsnok fia is erre az »irigyelhető« pályára lépett és kiváló észtehetségével nemcsak a derék Mály családnak,³⁾ mely méltán nagyra lehet vele, hanem a hazai örökségnek is — dicsőséget szerzett!

Szongott Kristóf.

Nagy Theodosius császár emlékezete az örömeny egyházban. *)

III.

A Sárágán, melyet egész terjedelmében belefoglaltunk előbbeni közleményünk keretébe, több általános vonatkozást tartalmaz Nagy Theodosius életének kidomborító eseményeire s a hagyomány által nevéhez fűzött némely mozzanatokra. Így az a versszak is, mely e szavakkal kezdődik: »Ki szent imáiddal futásnak indítottad az ellenséget.« A költő itt azokra az imákra czéloz, melyeket szent Ambrus és más írók szerint Konstantinápoly köze-

¹⁾ A toborzás, hadfogadás helyett általánosan használt szó. V. ö. a német Werbung-gai.

²⁾ Ebben az idézetben megtartottuk az akkor divott helyesírást.

³⁾ Ezen ünnepelt család napjainkban is nem egy jelentékeny tagot képes felmutatni; ilyen a kitünő jogász: Mály István, a temesvári törvényszék nagyrebcsült elnöke; dr. Mály István az ékes szavú és szép tollú, tudós orvos (Kolozsvár).

*) E. Chastel, Histoire de la destruction du paganisme dans l'Empire d'Orient. Paris, 1850. — Nève, L'Arménie chrétienne, Louvain, 1886.